

ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЗА КЛОПОТАННЯМ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ

Закон України № 2548-VIII від 18. 09. 2018 доповнив ч. 1 ст. 284 КПК України новою підставою для закриття кримінального провадження. Згідно з п. 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України кримінальне провадження закривається, якщо існує нескасована постанова слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених п. п. 1, 2, 4, 9 ч. 1 ст. 284 КПК України, у кримінальному провадженні щодо того самого діяння, що розслідувалося з дотриманням вимог щодо підслідності. Мова йде про кримінально-процесуальну преюдицію на стадії досудового розслідування.

Абзац другий вказаного вище пункту встановив нове право учасників кримінального провадження – заявляти клопотання слідчому, прокурору про закриття кримінального провадження за наявності підстав. Якщо жодній особі не було повідомлено про підозру, закрити кримінальне провадження за цим пунктом зобов'язаний слідчий, в усіх інших випадках – прокурор.

Наділення таким правом усіх учасників кримінального провадження, на мій погляд, є дещо нераціональним. Справа в тому, що надання права ініціювати закриття кримінального провадження учасникам, які не мають процесуального інтересу, властивого, наприклад, стороні захисту (таких як свідки, поняті, секретарі судового засідання тощо), протирічить самій сутності процесуального статусу таких суб'єктів. Дані суб'єкти виконують в процесі зовсім інші по своїй суті функції. Це підтверджують ст. 220 КПК України, яка не передбачає права всіх учасників подавати клопотання під час досудового розслідування, і ст. 303 КПК України, яка встановлює, що оскаржити відмову у задоволенні розглядуваного клопотання може тільки сторона захисту або інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, її представник, а не усі учасники кримінального провадження, що є логічним. І хоча зміни до згаданих статей вносилися одним й тим самим законом, уніфікованого підходу до переліку суб'єктів розроблено не було. Вважаю, що слова «учасники кримінального провадження» в абзаці другому п. 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України слід замінити словами «Сторона захисту, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, інша особа, права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування, її представник».

Розгляд клопотання про закриття кримінального провадження здійснюється в порядку ст. 220 КПК України. Сторона захисту може подавати клопотання про закриття кримінального провадження тільки прокурору. Щодо питання розподілу тягара доказування, на мою думку, суб'єкти ініціативи не зобов'язані на підтвердження доводів клопотання додавати відповідні матеріали, адже згідно зі ст. 284 КПК України слідчий, прокурор мають обов'язок закрити кримінальне провадження в разі виявлення відповідних підстав. Вважаю, після отримання клопотання, в якому міститься інформація про існування нескасованої постанови про закриття кримінального провадження щодо того самого діяння, слідчий, прокурор зобов'язані витребувати таку постанову та витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань, після чого встановити чи було подано скаргу на дане процесуальне рішення.

Проблемним в цьому випадку є встановлення статусу «нескасованої постанови», адже об'єктивно визначити це непросто. Для з'ясування цього питання слідчий, прокурор повинні, по-перше, знати чи надано відповідному суб'єкту копію постанови про закриття, по-друге, їм необхідно розуміти, коли саме суб'єкт отримав цю копію. Справа в тому, що момент подання скарги на розглядуване процесуальне рішення безпосередньо пов'язаний із моментом отримання копії постанови суб'єктом, який має право подати скаргу або прокурором. Обов'язкового строку надання (направлення) слідчим, прокурором копії постанови про закриття кримінального провадження відповідним суб'єктам КПК України не передбачає. Викладене свідчить про потенційну можливість виникнення ситуації, при якій прокурор прийме рішення про закриття кримінального провадження, а постанова, яка стала підставою прийняття вищевказаного рішення, згодом буде скасована, тобто процесуальне рішення про закриття провадження стане безпідставним. Процедури та строків скасування постанови про закриття кримінального провадження за п. 9-1 ч. 1 ст. 284 КПК України в разі скасування постанови, яка є підставою прийнятого процесуального рішення, КПК України також не передбачено. З метою вирішення даних питань у ст. 284 КПК України необхідно передбачити правило, згідно з яким слідчий, прокурор не пізніше трьох днів з моменту закриття кримінального провадження повинні направити копію постанови відповідним суб'єктам, визначеним в даній статті.

Іншою проблемою може стати формальне обмеження можливості здійснювати досудове розслідування щодо того ж самого діяння, відносно якого раніше вже була прийнята постанова про закриття кримінального провадження. Змоделюємо ситуацію: кримінальне провадження щодо смерті відповідної особи за ч. 1 ст. 115 КК України закрито на підставі п. 1 ч. 1 ст. 284 КПК України в 2015 році. Однак в 2019 році до органу досудового розслідування з'явилась особа, яка зізналася, що вчинила вбивство, розповівши усі обставини. У такому

випадку слідчий, прокурор зобов'язані відкрити нове кримінальне провадження, адже КПК України 2012 р. позбавив прокурора можливості скасовувати постанови про закриття кримінального провадження після спливу 20 днів з моменту отримання їх копій. Так як відносно даного діяння існує нескасована постанова про закриття кримінального провадження, формально нове кримінальне провадження підлягає закриттю на підставі п. 9-1 ч. 1 ст. 281 КПК України. Дана проблема повинна бути вирішена шляхом доповнення ст. 284 КПК України нормою, якою буде передбачено процедуру та право прокурора скасовувати постанови про закриття кримінального провадження в разі встановлення нововиявлених обставин незалежно від спливу будь-яких строків.

УДК 343. 1

Людмила Михайлівна СОЛОВЙОВА,

старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0886-1425>

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ДІЗНАВАЧА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Верховна Рада України у другому читанні схвалила законопроект № 7279-д «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» (далі – проект Закону). Закон набирає чинності з 1 січня 2020 року. Завданням акту є визначення на законодавчому рівні поняття кримінального проступку, його складових, а також пов'язаних з його здійсненням кримінально-правових наслідків.

Відповідно до проекту Закону проводити розслідування кримінальних проступків будуть дізнавачі, процесуальний статус яких передбачений ч. 4¹ ст. 3 КПК (проект Закону): дізнавач – службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань, у випадках, установлених цим Кодексом, уповноважена особа іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків».

П. 7¹ ст. 3 КПК України (проект Закону) дає визначення керівника органу дізнання – начальника підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу Державного бюро розслідувань, а в